

Matan - Great Debates - The Yarmulke Debate

Translated version in Hebrew - <https://www.hebrewbooks.org/35226>

History of Jewish Rites [Rituals], Life and Observance of the
 Jews of These [=modern] Times

by Leon Modena, Jewish rabbi of Venice

Already published in Paris and now corrected by him [=the author] and revised

With license of the authorities [i.e. it passed the censors]

In Venice, 1638 at the press of Gio[vanni] Calleoni

Rav Yehuda Aryeh Modena, Venice, 1571-1648 || סימן כ"ב

ש"ת זקני יהודה, ס"ת כ"ב || מעשה שהיה במה שדרשתי בענין גלוי הראש כך היה, לא מלבי ולא התחלתי אני בזה ברבים, כי אם אחזני בציצת ראשי והכרחני לצאת ממחיצתי החכם מהר"ר יצחק גרשון במה שלא פעם א' ולא שתיים כי אם בכל שבת ושבת היה

קורא בגרון מקלל ומנדה ומחרים בצעקות נמרצות מי שילך ויעמוד בכובע בידו, באומרו שזהו אמרו חז"ל שחוק וקלות ראש וכו' ולא יקל אדם את ראשו... וצוח כי כרוכיא שזה מרד ופשע אין למעלה הימנו. ויען כבר רוב בני איטליאה נהגו היתר בזה בפרט פה בגיטו, ואני בעצמי עודני מדבר עם שרים או מרוב החום, ורבים מעמי הארץ היו באים ואומרים לי אם אמת דבר החכם הזה אתה למה תעשה כה, ולמה לא תמחה ביד העושים כן?

Talmudic Sources

תלמוד בבלי מסכת קידושין דף לא עמוד א

אמר רבי יהושע בן לוי: אסור לאדם שיהלך ארבע אמות בקומה זקופה, שנא': +ישעיהו ו+ מלא כל הארץ כבודו. רב הונא בריה דרב יהושע לא מסגי ארבע אמות בגילוי הראש, אמר: שכינה למעלה מראשי

תלמוד בבלי מסכת שבת דף קיח עמוד ב

- אמר רב נחמן: תיתי לי דקיימית שלש סעודות בשבת. אמר רב יהודה: תיתי לי דקיימית עיון תפלה.
- אמר רב הונא בריה דרב יהושע: תיתי לי דלא סגינא ארבע אמות בגילוי הראש.
- אמר רב ששת: תיתי לי דקיימית מצות תפילין.
- ואמר רב נחמן: תיתי לי דקיימית מצות ציצית.

תלמוד בבלי מסכת שבת דף קנו עמוד ב

דאימיה דרבי נחמן בר יצחק אמרי לה כלדאי: בריך גנבא הוה. לא שבקתיה גלויי רישיה. אמרה ליה: כסי רישך, כי היכי דתיהוי עלך אימתא דשמיא, ובעי רחמי. לא הוה ידע אמאי קאמרה ליה. יומא חד יתיב קא גריס תותי דיקלא, נפל גלימא מעילוייה רישיה דלי עיניה חזא לדיקלא, אלמיה יצריה, סליק פסקיה לקיבורא בשיניה.

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף ס עמוד ב

כי שמע קול תרנגולא, לימא: ברוך אשר נתן לשכוי בינה להבחין בין יום ובין לילה. כי פתח עיניה, לימא: ברוך פוקח עורים... כי פריס סודרא על רישיה, לימא: ברוך עוטר ישראל בתפארה. כי מעטף בציצית, לימא: ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו להתעטף בציצית

Custom or Obligation?

Rav Moshe Ben Maimon, Spain/Egypt, 1138-1204]

...וכבר ידעת הזהירים מלכת בקומה זקופה, משום מלא כל הארץ כבודו, לישיב בלב בני אדם באלו המעשים כלם הענין אשר זכרתי לך, והוא שאנחנו תמיד בין ידי השי"ת ולפני שכינתו נלך ונשוב, וגדולי חכמינו ז"ל היו נמנעים מלגלות ראשם, להיות השכינה מחופפת על האדם ומסוככת אותו ...

Rav Yosef Karo, Tzefat, 1488-1575]

- כי פריס סודרא על רישיה לימא עוטר ישראל בתפארה.. ונראה לי שטעם ברכה זו לפי שאסור להלך בגילוי הראש כדמשמע בפרק כל כתבי (שבת קיח):
- ואפילו לדברי המפרש שאינו אסור לילך בגילוי הראש מכל מקום מודה דמדת חסידות היא שלא לילך בגילוי הראש כמו שיתבאר בסיומן צ"א (ד"ה ומ"ש רבינו ויכסה) בסייעתא דשמיא... ולפי שישראל הם המצווין בכך כדי שיהא מורא שמים עליהם אנו מברכים עוטר ישראל ונקט לשון עיטור כלומר דרך מעלה צונו בכך ומשום דכתיב (ישעיה סב ג) והיית עטרת תפארת ביד ה' סיים בתפארה

בית יוסף אורח חיים סימן צא

1. הכל בו כתב... שאינו אסור לילך בגילוי הראש כי מה שאמרו בפרק כל כתבי (שבת קיח): תיתי לי דלא סגינא ד' אמות בגילוי הראש רצה לומר שזו מדת חסידות
2. וה"ר פרץ כתב שיש למחות שלא ליכנס בבית הכנסת בגילוי הראש.
3. ורבינו ירוחם כתב... שאסור לברך בגילוי הראש....
4. ובמסכת סופרים פ"ד (הט"ו) כתוב פוחח הנראים כרעיו או בגדיו פרומים או מי שראשו מגולה פורס את שמע ויש אומרים בכרעיו ובגדיו פרומים פורס אבל לא בראשו מגולה [ש]אינו רשאי להוציא הזכרה מפיו עד כאן
5. נראה שהוא מחלוקת אם מותר לברך בגילוי הראש או אם אסור וכיון דרבינו ירוחם פסק כמאן דאמר אסור הכי נקטינן:

<p>שולחן ערוך אורח חיים סימן צא:ג</p> <p>1. יש אומרים שאסור להוציא אזכרה מפיו בראש מגולה</p> <p>2. וי"א שיש למחות שלא ליכנס בבהכ"נ בגלוי הראש.</p>	<p>שולחן ערוך אורח חיים מו:א</p> <p>כשישמע קול התרנגול, יברך: הנותן לשכוי בינה; כשלוּבש, יברך: מלביש ערומים; ... כשמששים כובע או מצנפת בראשו, יברך: עוטר ישראל בתפארה; כשיטול ידיו, יברך: ענט"י; כשירחץ פניו, יברך: המעביר שינה מעיני</p>	<p>שולחן ערוך אורח חיים סימן ב</p> <p>1. אסור לילך בקומה זקופה</p> <p>2. ולא ילך ד' אמות בגילוי הראש (מפני כבוד השכינה)</p>
---	--	--

באר היטב סעיף צ"א:ג

(ג) הראש: ומ"ש בסי' ב' שלא ילך ד' אמות בגילוי הראש היינו מדת חסידות

שו"ת יחוה דעת חלק ד סימן א | Rav Ovadia Yosef, Israel, 1920-2013

1. ומרן הבית יוסף / או"ח / (בסימן צ"א), הביא להלכה דברי הכל בו בשם מהר"ם.
2. אמנם בבית יוסף (סימן מ"ו) כתב, שהטעם לברכת עוטר ישראל בתפארה, לפי שאסור ללכת ארבע אמות בגילוי הראש, כמו שמשמע בשבת (ק"ח ע"ב), ואפילו לדברי המפרש שאינו אסור ללכת בגילוי הראש, מכל מקום מודה שמדת חסידות היא שלא ללכת בגילוי הראש... ומשמע שדעתו נוטה יותר שאסור ללכת בגילוי הראש.
- a. וכן משמע יותר בבית יוסף (ריש סימן ח').
3. מכל מקום הלכה כמשנה אחרונה שבסימן צ"א, שאין זה אלא ממדת חסידות, וכפשוטו הש"ס.
- a. וכן מוכח מלשון מרן בשולחן ערוך (סימן ב' סעיף ו): אסור לילך בקומה זקופה, ולא ילך ארבע אמות בגילוי הראש. הרי שהתחיל בלשון איסור לגבי קומה זקופה, וסיים שלא ילך ארבע אמות בגילוי הראש, ולא תפס לשון איסור.

ברכי יוסף אורח חיים סימן בו: | Rav Haim Yosef David Azoulay, Jerusalem, 1724-1806

אסור לילך בקומה זקופה ולא ילך וכו'. מדקדוק דברי מרן, דקתני ברישא אסור, גבי קומה זקופה, והדר קתני ולא ילך ד"א בגלוי הראש, משמע דליכא אסורא בהולך בגלוי הראש. והכי משמע בש"ס...ומהר"ח אלפאנדרי בהגהתו בספר בני חיי, הקשה, מדאמרין התם תיתי לי דקיימית מצות ציצית, ומוכרח שאין זה מדת חסידות. ולק"מ, דלאו על עיקר מצות ציצית קאמר תיתי לי, רק על זהירות יתירה דהיה זהיר ביה טפי.

ביאור הגר"א אורח חיים סימן | Rav Eliyahu of Vilna, Lithuania, 1720-1797

..כללא דמילתא אין איסור כלל בראש מגולה לעולם רק לפני הגדולים וכן בעת התפלה אז נכון הדבר מצד המוסר ושאר היום לקדושים שעומדים לפני ה' תמיד

Ribbi Shalom Messas,
Chief Rabbi of Morocco and Jerusalem,
1913-2003,
שאלות ת"ש
ש"ש תבואות

ומעתה מ"ש מר"ן ז"ל ולא ילך ד' אמות, לישראל דגמרא והטור נקט, א"כ נוכל לומר דקאי אאסור שכתב לעיל מיניה, וכן נר' מדברי המ"א שכתב ע"ד מר"ן ז"ל, ומדת חסידות אפי' פחות מר' אמות ע"ש, משמע שהבין בדבריו ג"כ דאיסורא קאמר וכמ"ש.

אלא שעמד לנגדי דברי הש"ע סי' צ"א ס"ג שכתב יש אומרים שאסור להוציא אזכרה מפיו בראש מגולה, וי"א שיש למחות שלא ליכנס בבהכ"נ בגלוי הראש עכ"ל, משמע דבלא זמן תפלה מותר הוא לגלות הראש מה"ד, וכן ראיתי להר"מ בסי' ב' שהביא ראיה מכאן להתיר גלוי הראש מה"ד, וא"כ לדעת הטור והש"ע שכתבנו לעיל מיהת, צ"ע שדבריהם סתרי אהדדי.

ואחר העיון נראה פשוט לתרץ, דהתם איירי אף בלא הלך ד' אמות, א"כ בעומד או ביושב, שבכל אלו ודאי דאין איסור מה"ד לכ"ע, דכן דייק ל' הגמ' והפוס' דדוקא הליכה ודוקא ד' אמות, אבל זול"ז אין איסור מה"ד כ"א מדת חסידות בעלמא, ועי' ג"כ באה"ט סק"ו משם הט"ז דה"ה רוכב ע"ג בהמה או יושב בעגלה הוי כמהלך, משמע דאם עומד לבד או יושב מותר, ולזה השמיענו מר"ן ז"ל בסי' צ"א דיש אוסרים מה"ד אף בזה בשעת תפלה.

ועוד נר' ליישב באופן אחר, לפי מ"ש מהרש"ל הביאוהו האחרונים, דאין הדברים אמורים שלא לילך בגלוי הראש, כ"א תחת אויר הרקיע, אבל לא בבית, כי אינו נראה כ"כ שאינו משגיח במורא של הקב"ה כ"א תחת אויר הרקיע ע"ש, ובדבריו אלו א"ש היהא דסי' צ"א דבא להשמיענו דאע"ג שהוא בבהכ"נ שהוא מקום מכוסה אין לו לגלות ראשו וכן בזמן שהוא בביתו מקורה ורוצה להזכיר השם אין לו לגלות, כנ"ל.

New Problems and New Meanings

#1 - Religious Hypocrisy

שו"ת מהרש"ל סימן עב || Rav Shlomo Luria, Poland, 1510-1573

שאלה למי שראשו כבד יש לו היתר לישיב ולאכול בגילוי ראש תשובה אין אני יודע איסור לברך בלא כסוי ראש... לולי שאינני רגיל לחלוק על הקדמונים א"ל שיש גדול שיסייעני הייתי נוטה להקל ולברך בגילוי הראש ואפילו לקרות ק"ש שרי... ועכשיו הוא להיפך בקומה זקופה אינם נזהרים ואדרבה הגאים והעשירים הולכים נטויי גרון ובגילוי הראש נזהרים לא מחמת חסידות אלא סוברים דת יהודית הוא... ומה אעשה שהעם נהגו בו איסור ואיני רשאי להקל בפניהם.

ושמעתי על חכם אחד כשהיה לומד היה לומד בגילוי הראש ואמר שכבד עליו המשא ומ"מ נראה בעיני אף שאין איסור בדבר ואף לא מידות חסידות כשאינו מזכיר השם מ"מ לת"ח יש לו להזהר מאחר שהעם תופסים בה לקלות ולפריצות כאלו עובר על דת יהודית ואפילו לומד בחדרו אין לסמוך על זה שמא העם הארץ יראה ויקל בו לא בחינם אמרו כל שאסור מפני מראית העין אפי' בחדרי חדרים אסור

... ועכשיו אני אגלה את קלון האשכנזים בודאי מי ששותה יין נסך במלון של גוים ואוכל דגים מבושלים בכלים שלהם והמחמיר הוא שמאמין לפונדקית שלא בשלו בה אין חוששין עליו ואין בודקין אחריו ונוהגין בו כבוד אם הוא עשיר ותקיף, ומי שהיה אוכל ושותה בהכשר רק שהיה בגילוי הראש היו תופסין אותו כאלו יצא מן הכלל. ע"כ החכם עיניו בראשו שידע להשמר שלא יתפשו עליו ואם כבד עליו להניח על ראשו דבר כבד יכסה ראשו בבגד פשתן דק או במשי ומ"מ נראה אפי' מי שירצה לברך ברכת נהנין והוא בלילה שאין לו כובע עליו או כשרוחץ באמבטי די לו במה שמכסה את ראשו בידי

2# - חוקות עכו"ם

ט"ז אורח חיים סימן ח ט"ק ג || Rav David Halevi Segal, Poland, 1586-1667

... ובענין עיקר הדבר אם יש איסור להיות בגילוי הראש כתב רש"ל בתשו' סי' ע"ב דאין איסור מצד הדין... ונראה לי שיש איסור גמור מטעם אחר דהיינו כיון שחוק הוא עכשיו בין העכו"ם שעושין כן תמיד תיכף שיושבין פורקין מעליהם הכובע ואם כן זה נכלל בכלל ובחוקותיהם לא תלכו כ"ש בחוק זה שיש טעם דכיסוי הראש מורה על יראת שמים...

שו"ת זקני יהודה, סימן כ"א || Rav Yehuda Aryeh Modena, Venice, 1571-1648

שכל הפוסקי' בארוהו לדרכי האמורי, ואעפ"כ נוהגי' בו בבני עמנו ואין מוחה, וכתב רא"מ שאין לנו מסברא להוסיף על חוקות הגויים לאסור רק אותן הדברים שקבלה הם בידי החכמים שהם חוקות הגוים, ככתוב בהגה' מיימונית פי"א מהל' ע"ז והיטיב לדבר שאם אי אתה אומ' כן יהיה כל דבר מחוקות הגוים, והרב הגדול רמב"ם שם פ' י"א מהלכות ע"ז כשכתב אין הולכים בחוקות הגוים וכו', ולא יגדל ציצת ראשו ולא יגלח וכו', ככל מה שהזכיר כל דבר המתחס לראש ולשיער לא כתב ולא יגלה ראשו כמותם, ודבר גדול הוא שבכל חבורו הגדול שלא הניח קוץ של אסור או של חסידות שלא הזכירו לא מצאתי שהזכיר דבר בגילוי הראש אלא בהלכות תפלה פ"ח * אמר ולא יעמוד בתפלה באפונדתו ולא בראש מגולה וכו', והרב ר"מ איסרלן בהגהותיו י"ד סי' קע"ח על לשון רמב"ם ז"ל הנ"ל כתב וכל זה אינו אסור אלא בדבר שנהגו בו הגויים משום פריצות וכו' או בדבר שנהגו למנהג חוק ואין טעם בדבר דאיכא למיחש ביה משום דרכי האמורי ושיש בו שמץ ע"א מאבותיהם אבל דבר שנהגו לתועלת וכו' וכן שעושים משום כבוד או טעם אחר מותר ולכן אמרו שורפין על המלכים ואין בו משום דרכי האמורי עכ"ל, הרי שדבר כזה הנהוג משום כבוד אין בו משום ד"ה, וכמה נשתבשו קצת מהמתיהרים בחסידות. המואסים לקרא בספר שלא יהיה עברי, ולכן לא ידעו מדברי הימים מה שנוגע לכבוד ולתפארת תורתנו האומרים שיש בזה משום ובחוקותיהם, כי הסרת הכובע נתחדש

נראה ברור שאין גם א' אומר שיהא אסור, ועתה אל פניהם אוכיח שאפי' ממדת חסידות להמנע מדבר שיש בו חוצפה לנו בני איטאליאה אין מונע בשום צד, כי דברי רז"ל צריך להבינם כפי המקום והזמן והאדם דאל"כ נהיה בדבריהם אפיקורסים כמו הקראים בתורה שבכתב, כי אין קץ לדברים שמצינו להם ז"ל אסורים שנעשו מותרים בחלוף הזמן והמקום. והנה לפי המלבושים שנוהגים בני מזרח וגלות ראשם והמצנפת ודאי שג"ה יורה להם עזות מצח כי אין להם מנהג להסיר המצנפת לכבוד גדולים ולא לסבה אחרת, ומי מהם שילך כך יתראה שוטה או חצוף, אבל לנו בני איטאליאה שלבושינו באופן אחר ומגדלים שערוטינו ומנהג הוא להסיר הכובע ולעמוד כך לפני הגדולים לכבדם, איך יחשב המוסר חוצפה והכבוד עזות, הלא אם יעברו עתה שתי תינוקות לפני זקנים וא' יגלה ראשו לכבדם וא' לא מי מהם יחשב בעל מוסר ומי החצוף, ודאי המגלה ראשו יאמרו שהוא בעל מידות טובות וממעשה דמ' כלה נראה ההפך, אלא ודאי שאותו התנוק אה"נ היה חצוף לפי המלבוש והמנהג והמקום הרי הרמב"ם ז"ל כתב פ"ה מה' תפלה לא יעמוד בתפלה באפונדתו ולא בראשו מגולה ולא ברגלים מגולות אם דרך אנשי המקום שלא יעמדו לפני גדולי אלא בבתי רגלים, וכן פסק הרב קארו ז"ל אע"ג דאמרינן בחגיגה²⁰ לאו אורח ארעא לגלויי כרעיה קמי מארי דמקום שנהגו אינו בכלל וכן נהגו בכל ארץ המערב וכו'²¹

#3 - Kippah and Religious Identity

שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ד סימן] Rav Moshe Feinstein, Lower East Side, 1895-1986

אם מותר לילך בגלוי ראש לצורך פרנסתו ... הנראה לע"ד דמותר דהא לדינא בגמ' ולרוב השיטות הוי גילוי הראש אף לילך בשוק רק מדת חסידות... אף שכיון שכבר הנהיגו זה בכל ישראל לא גרע ממנהגי ישראל קדושים וודאי לא עדיף מעשה ממש דלהפסד גדול אינו מחוייב דאונס ממון הוא אונס לגבי מ"ע = מצות עשה = עיין בסימן תרנ"ו שיותר מחומש א"צ לבזבז על ... ובפרט במדינתנו בזה"ז שברור שלא מצד חוקיהם עושים זה אלא משום דכן נקל להו יותר, וכדחזינן ששום איש ממדינה זו הולך בכובע בשוק דשומרי תורה נמי אין הולכין בכובע אלא ביארמולקע דקה ואף בחורף שקר בחוץ לילך בלא כובע תיכף שבאין לבית חולצין הכובעים ומלבישין יארמולקע, וא"כ ודאי בשביל זה גם הנכרים אין הולכין בכובעים כשחם גם בחוץ ואף כשקר בחוץ ומוכרחין לילך בכובע בחוץ כשבאין הביתה פושטין הכובעים, וכיון שהם אינם צריכין לילך בכסוי הראש יושבין בגילוי הראש, אבל לא שהם יושבים בגילוי ראש מצד קפידת איזה חוק דלכן ליכא בכאן סברא הט"ז ולכן לכו"ע הוא רק זהירות מצד המנהג הטוב והקדוש לנו שלא חמיר זה מעשה שהפסד ממון הוא אונס

שו"ת אגרות משה חלק י"ד ב סימן לג ד"ה ובדבר אלו

ובדבר אלו שהולכים למקום שעושין עניני פריצות כרקודים של בחורים ובתולות יחד ויש שגם הם עצמם עוברים על איסור פריצות זה אף שבשאר מצות התורה הם נזהרים והולכים מכוסים ראשיהם ביארמולקעס אם יש לומר להם שאם הולכים לשם וכ"ש אם גם הם מרקדין שיסירו היארמולקע וילכו בגלוי הראש כדי שלא יאמרו הרואים שרקוד כזה מותר מאחר שגם שומרי תורה שאין הולכין בגילוי הראש נמי הולכין לשם ומרקדין.... פשוט לע"ד שאין לומר להם לעבור עוד איסור אף רק איסור מנהג חשוב ככיסוי הראש אף שלדעת האומר יהיה מזה תועלת שמ"מ אין לומר לאדם שיעבור עוד איסור, וגם עצם הדבר הוא טעות דאם יודעין אותו לאיש שומר שבת ומניח תפילין ומתפלל ויראו שהולך בגילוי הראש למקומות הפריצות ילמדו גם זה שאין לחוש כשרוצים לרקד ושאר עניני פריצות גם לכיסוי הראש. ונמצא שלא יהיה התועלת אלא כשיאמרו להם שיעברו על כל מצות התורה שידעו שהם רשעים גמורים, וזה ודאי שאסור להסיתם לעבור אף איסור קל, ואדרבה החיוב לראות על כל אדם אף על עוברי עבירה שיקיימו מה שאפשר ללמדם שיקיימו אף שאין יכולים להשפיע עליהם שיקיימו כל התורה. וגם פשוט שכל עבירה שאדם עושה בפרהסיא יש בזה גם עון דחלול השם וכשיעשה רק עבירה אחת יהיה רק חלול השם בעבירה זו וכשיעבור אז עוד עבירה יהיה חלול השם ביותר ולכן ח"ו להתיר להסית לאיסורין בשביל סברות ודמיונות של עצמו שהוא למעט חלול השם. וכשיש בעיר אנשים כאלו שהם שומרי תורה וגם מכסים ראשם ומ"מ הם פרוצים ברקודים וכדומה צריך לפרסם ביותר חומר האיסור כדי שלא ילמדו מהם. יידו, משה פיינשטיין

שו"ת יחוה דעת חלק ד סימן א

...ומכל מקום נראה שבכיסוי הראש בזמנינו יש טעם יותר ממדת חסידות, כי ידוע שזה דרכם של החפשים פורקי עול תורה ומצות ללכת בגילוי הראש, ויש היכר מיוחד בין עובד אלקים לאשר לא עבדו, על ידי הכיפה שעל הראש, שהדתיים נזהרים ללכת תמיד בכיסוי ראש, והפכה הכפה שעל ראשם לסמל לאדם דתי, שמורא שמים עליו. ואם כן מי שהולך בגילוי ראש יש לחוש בו משום מראית העין שיחשדוהו לפורק עול מלכות שמים מעליו. ואף על פי שיש קצת דתיים שבאו מחוץ לארץ ונהגו ללכת בגילוי הראש כמנהגם בחוץ לארץ, אינם אלא מיעוטה דמיעוטה. ולכן יש מקום לחוש בזה על כל פנים משום מראית העין, וכמו שנאמר והייתם נקיים מה' ומישראל. ונאמר ומצא חן ושכל טוב בעיני אלקים ואדם. והגם שאין בידינו להמציא איסורים מדעתנו, מכל מקום טעמא דמסתבר הוא לומר שיש בזה על כל פנים יותר ממדת חסידות, וכל שיש לו כיפה על הראש יצא מחשש מראית העין...

#4 - Feminism/Women Wearing Kippot?

שו"ת יביע אומר חלק ו – אורח חיים סימן טו

והואיל ועינינו הרואות שהמנהג פשוט שכל הבנות החרדות לדבר ה' שרגילות ללכת ללא כיסוי ראש לפני נישואיהן, מתפללות ומברכות ואומרות דברי קדושה, ולומדות תורה בבתי הספר, ללא כיסוי ראש כלל, ולא שמענו מעולם שיחמירו בזה, ומצד ההלכה יש פנים מסבירות להקל לבנות פנויות שהולכות כן באופן תמידי, לכן נראה שאין למחות בידן, שיש להן על מה שיסמוכו...אולם באמת הדבר מבואר בפוסקים הראשונים שהבתולות מותרות ללכת בגילוי הראש. וכמ"ש ראב"ה ברכות (סי' עו). והמרדכי והרא"ש (ברכות כד) והגמ"י (פ"ג מה' ק"ש). והמאירי (ברכות שם)...ולכן כיון שהולכות תמיד בגילוי הראש, ואין דרכן מעולם לכסות ראשן, אין בזה זלזול ח"ו לברך ולומר דברים שבקדושה ולהתפלל בגילוי הראש, ודוקא לגבי אנשים ששורת דרך ארץ לכסות ראשם בפני גדולים (כההיא דקידושין לג ובמס' כלה), ה"ל זלזול אם יברכו ויזכירו ש"ש בגילוי ראש, וכ"ש להתפלל בגילוי ראש, וגם זה רק ממדת חסידות ומצד המוסר, וכמ"ש הגר"א הנ"ל.

שו"ת איש מצליח חלק א סימן כד [Rav Matzliah Mazuz, Tunisia, 1971-1911]

בענין הזכרת שם שמים בגילוי ראש לנשים

אודות האיסורים המוזכרים בש"ע א"ח סי' צ"א ס"ג שלא להוציא אזכרה מפיו בראש מגולה, ושלא ליכנס לביהכ"נ בגילוי הראש ע"ש, פשוט אצלנו בתונס ובג'רבא ובכל מחוזנו התוניסי, שאין חילוק באיסורים הללו בין אנשים לנשים או בתולות, וכן בברכת הטבילה...

רב אליעזר מלמד - כיסוי ראש לרווקות [Rav Eliezer Melamed, 1961- Har Bracha, Israel]

אחר שלמדנו שגברים חייבים מן הדין לכסות את ראשם בשעת התפילה ובשעת הזכרת פסוקים וברכות, יש מקום לברר מה דין הנשים.

ואין הכוונה כאן לגבי נשים נשואות, כי הן מחויבות מצד הצניעות לכסות את שערות ראשן. אלא צריך לברר האם בחורות רווקות צריכות לכסות את ראשן בכיפה, בעת שהן נכנסות לבית הכנסת או כשהן מזכירות שם שמים בפסוקים או בברכות. השולחן ערוך חלק אורח חיים סימן צ"א סעיף ג' (שו"ע א"ח צא ג) כתב שאסור להוציא אזכרה מהפה בראש מגולה, וכן אסור להיכנס לבית כנסת בגילוי הראש. ולכאורה נראה שאין חילוק בין גברים לנשים. ואכן ישנם פוסקים שאמרו שגם בחורות רווקות צריכות לכסות את ראשן בעת שהן מזכירות שם שמים, ובעת שהן נכנסות לבית הכנסת, וכן נהגו במקצת מארצות המזרח (ישכיל עבדי ח"ז ע' רפט). אולם למעשה המנהג הרווח הוא שבחורות אינן מכסות את ראשן. והטעם לכך הוא, שהואיל ולא מצינו מנהג חסידות שבחורות יחבשו במשך כל היום כיפה, משמע שאין הכיפה נחשבת לגביהן ביטוי ליראת שמים, וממילא אין עליהן חיוב לחבוש כיפה בתפילה ובשעת הזכרת שם ה'. ויתכן שזה מפני שלנשים ישנה יראת שמים טבעית, שאינה זקוקה לסיוע ולסימנים חיצוניים.

Kippah Couture By Angela Himsel, (published September 29, 2006)

...This expectation that one's yarmulke reflects something about the wearer — his spirituality, his creativity, his masculinity, his political stance, which sports team he identifies with — is a recent phenomenon. In the past, the message that wearing a yarmulke sent was simply that you were an observant Jew. In the past 10 or so years here in New York City, there has been a marked upsurge in the number of Modern Orthodox, kippah-clad men displaying their Jewishness out loud and proud. According to social psychologist and writer Bethamie Horowitz, who shared her

thoughts in an e-mail interview, this trend began taking hold in the late 1960s and '70s as a result of both a more dense Jewish population in the city and the "post-1967 upsurge in Jewish pride in the aftermath of the Six Day War, and the spiritual seeking characterized by the Jewish counterculture of that time."Now, a person's yarmulke can say pretty much anything he or she want it to say, as in the case of an elderly man on whose yarmulke is written, "My grandkids are cuter than yours."

Rabbi Nathan Lopez Cardozo, "Oh, that I could take off my kippah!"

I need to be honest. I am contemplating taking off my kippah. Why, you might ask? I no longer want to be observant. Observance, for me and for many young people, has become irrelevant. It has been used by large sections of religious Jews to live in self-assured ease. Their religion is part of their contentment. But who wants to live in contentment? Religious observance has become a tool to comfort the troubled. But it is time that religion is used to trouble the comfortable. And that is my problem.

Sure, living an observant life, conducting oneself in a manner that is consistent with Halacha, is certainly a crucial component of Judaism; but it is *not* what makes me religious. To be religious is to allow God entry into my thoughts, my deeds, what I see and feel. It is to have a constant, intense awareness of living in His presence, seeing His fingerprints everywhere, and living up to that awareness. Halacha is really a constant reminder, an appeal to be attentive to Him, even in the midst of our day-to-day mundane affairs. It is meant to teach us that even our trivialities need to become holy and be worthy of God, so that our common deeds reach Heaven.

But is that still the case today? Does it accomplish that goal?

Halacha is the external garment of an inner spiritual process that should be stimulated by those very halachic acts. For that to occur, much more has to be accomplished. To become religious is to face opposition, even from oneself – to dare, to defy, and even to doubt.

The way to reach God is through spiritual warfare, and all we can hope for is to catch a glimpse of His existence. It is an ongoing challenge. As the Kotzker Rebbe once said, if you cannot win, you *must* win. Only a pioneer can be heir to a religious tradition. Faith is contingent on the courage of the believer. This is the task of Halacha. To teach us how to confront ourselves when standing in the presence of God, and to never give up, even against all odds. To be worthy.

But for many observant Jews, including myself, religion means living in security and peace of mind. This is the "dullness of observance," a religious conditioning that often turns genuine religiosity and the experience of God into a farce. People are more afraid of Halacha than they are in love with God and Judaism. Halacha is a challenge to the soul, not its tranquilizer.

I now realize that my kippah is one of the main reasons for my failure to be religious. I want to put my kippah on, but I understand that to do so I need to take it off. I don't want to wear it. I want to *put it on* as a daring religious act, a declaration to God that I wish to live in His presence. Not as a spiritual condition, but as an act of elevation, moral grandeur, and boldness.

The problem is that my kippah no longer carries this message. Its main purpose is to disturb and to wake me up, but every morning when I put it on, it quickly disappears into my subconscious. It is always on my head and therefore never there.

....But what will my grandchildren and great-grandchildren say when I will have stopped wearing my kippah? What will happen to their religiosity? Will they – who have been raised in a deeply observant society, where removing one's kippah is an act of heresy and a sign of blatant secularism – ever understand what I had in mind? Will they

become more religious when they see my head bare and only occasionally covered? Or, will they conclude that I no longer take Judaism so seriously, and they can follow suit? It scares the life out of me to think of the consequences. They may see my act as one of rebellion against what I love most: Judaism. Will it help when I tell them my reasons? Will they ever understand the notion of becoming more religious by taking off their kippah? I shudder at the thought.

But I worry not only about my grandchildren. My students and friends might also misunderstand my decision and as a result may adopt leniency in their commitment to Judaism.

Will they use *my* decision to justify taking off *their* kippah when it “bothers” them, or when it’s more pleasant to walk bareheaded, or when they don’t want to be known as too Jewish? Will they understand that the difference between us is that they want to take it *off* while I want to put it on?

The story does not end here. Today, the kippah is a powerful symbol of Jewish identity, not to be underestimated. It is a statement of Jewish pride, courage, and commitment to living with a mission. And if there’s anything I want, it’s to be a proud Jew! So, shall I leave it on despite my objections?

How difficult my choice is, especially now that it has become customary for Israeli criminals to wear kippot while standing trial, so as to make a good impression on the judges. Do I want to “walk in the path of sinners” and “sit in the company of scorners”? As Cervantes would say, “Tell me what company thou keepest and I’ll tell thee what thou art”

I still recall, with affection, the days when those wearing kippot were known to be upright people.

So what shall I do? I don’t know. Perhaps the solution is to wear a *kippah shkufa* (a transparent kippah), which no one but the Lord of the Universe can see. But would that help me in my search for religiosity? I need to be bareheaded while wearing it all the time. Who would have thought that something as simple as a kippah would become a religious problem of considerable magnitude?